

Voorzitter

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

Aan de orde is de behandeling van de wetsvoorstellen:

- **Wijziging van de Ziekenfondswet en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten ten einde enige nadere regels te stellen inzake de toepasselijkheid van Afdeling 7.1 van de Algemene wet bestuursrecht ten aanzien van geschillen op grond van die wetten over aanspraken of daarmee overeenkomende uitkeringen (25188);**

- **Wijziging van de Kieswet inzake de uitoefening van het kiesrecht door Nederlanders buiten Nederland (25306);**

- **Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet, strekkende tot het doen vervallen van additionele artikelen die zijn uitgewerkt (25314).**

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Goedkeuring van het Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en Canada tot voortzetting van het op 4/5 december 1986 tot stand gekomen verdrag inzake de opleiding van eenheden van de Nederlandse strijdkrachten in Canada (25199).**

De beraadslaging wordt geopend.

□

Mevrouw **Vrisekoop** (D66): Mijnheer de voorzitter! D66 vindt het jammer dat deze Kamer zo gehaast dit verdrag behandelt. Daardoor is er geen gelegenheid geweest, nog eens te overleggen met de Innu Nation en de NGO's over de laatste antwoorden van de regering op de schriftelijke inbreng. Bovendien betreurt D66 het dat de minister van Buitenlandse Zaken, medeondertekenaar van dit verdrag, niet aanwezig is. Hij was niet aanwezig in 1989 en niet tijdens de behandeling van dit verdrag in de Tweede Kamer. Dat laatste was vooral schrijnend, omdat de staatssecretaris zich onzorgvuldig

over de internationale staatsrechtelijke aspecten van dit verdrag, meer in het bijzonder van de invloed daarop door de Staten-Generaal, uitliet.

Waar gaat het hier eigenlijk over? Dit verdrag regelt de opleiding van eenheden van de Nederlandse strijdkrachten, waaronder F16-piloten, in Canada. Het meest in het oog springend daarbij is het leren laagvliegen. Daar, in Canada, leren de piloten laag te vliegen boven een gebied dat vergelijkbaar zou zijn met Nederland, maar dat vrijwel geen bewoners zou kennen. De Canadese regering is het ermee eens. Die heeft haar eigen verantwoordelijkheid. En daar zijn wij als Nederland dus klaar mee. Dat is kort gezegd de visie van onze regering. Bijna tien jaar geleden al zei de toenmalige minister, de heer Bolkestein, tijdens het debat in deze Kamer: Nederland heeft een probleem.

Er wordt in Canada laaggevlogen. En dan bedoel ik dertig meter boven het grondgebied van de Innu-indianen, een volk van 12.000 tot 13.000 vooral op het uitgestrekte jachtgebied wonende indianen die pogen hun oude cultuur aan hun kinderen over te dragen. Zij hebben feitelijk geen vaste woon- of verblijfplaats. De ingerichte dorpen voor dat doel worden regelmatig verlaten om de oude gewoonten op te pakken van het rondtrekken, het wonen in tenten en het leven van de jacht. Zij vissen op de uitgestrekte meren en rivieren, jagen in de bossen en op de laagvlakten. En juist daar vliegen de laagvliegende Nederlandse piloten in opleiding. In die gebieden wonen dieren die verjaagd worden door het lawaai van de laagvliegers. Wat dat ecologisch betekent, is nog nooit goed onderzocht. Wat laagvliegen betekent, kunnen wij niet eens vermoeden. Dat is bij ons namelijk streng verboden. Misschien herinnert men zich nog de kaping van een trein in Drenthe, waar in het kader van de bevrijding van de trein eerst zeer laag werd gevlogen. Iedereen was geparalyseerd van schrik en toen konden de mariniers de trein binnenvallen. Dat is het effect van laagvliegen op normale mensen.

Er is door de Canadese regering een omvangrijke MER opgesteld, waarin de gevolgen van het laagvliegen werden onderzocht. Dat rapport is door deskundigen naar de prullenmand verwezen, een nieuw

rapport van een onafhankelijke commissie is niet voorhanden. Er is slechts het Institute for Environmental Monitoring and Research dat aan de Canadese regering adviseert tot matiging of vermindering van laagvliegen in bepaalde gebieden. Kan de staatssecretaris laten weten of de Innu in dat instituut vertegenwoordigd zijn? Met andere woorden: hebben de Innu de mogelijkheid hun stem te laten horen?

Nederland staat altijd voorop als het milieu geschonden dreigt te worden en Nederland heeft altijd de mond vol over mensenrechten, maar in dit geval worden de mensenrechten van de Innu geschonden en Nederland verschuilt zich achter Canada en neemt geen eigen verantwoordelijkheid. De Innu stellen zich op het standpunt, dat Canada hun rechten niet kan verkwanzelen. Zij hebben immers nimmer een contract getekend waarbij zij de rechten op hun land en de behartiging van de belangen van dat land hebben overgedragen aan de Canadese regering.

Het gaat niet aan de verantwoordelijkheid voor dit laagvliegen bij de Innu-indianen te leggen en hun om alternatieven te vragen. Zij hebben nooit gevraagd om overlast. Zij hoeven ook geen alternatieven aan te dragen. Dat is een verantwoordelijkheid van de regering, de Canadese en de Nederlandse. Ook de D66-fractie behoeft geen alternatieven aan te dragen. Maar is het niet mogelijk om over zee te vliegen of over werkelijk onbewoonde gebieden? Wij vliegen al sinds 1980 boven Canada. Wil de staatssecretaris ons eens laten horen wat de regering sindsdien aan alternatieven heeft ontwikkeld? Zijn de innovatieve ontwikkelingen binnen de luchtvaart thans niet zover, dat laagvliegen tot het minimum beperkt kan worden? Kan niet meer rekening gehouden worden met gerechtvaardigde belangen van derden en vooral met die van de Innu-indianen? Kunnen zij na twintig jaar niet eens met rust gelaten worden?

□

De heer **Pitstra** (GroenLinks): Voorzitter! Dit is de tweede maal dat in de Eerste Kamer fundamenteel van gedachten wordt gewisseld over het verdrag tussen Canada en Nederland dat afspraken regelt over onder andere het laagvliegen met